

Halála megrendítő, megrázó. Villámcsapás a tölgybe. De hát az erdők királyának büszke koronáját élősdiék rágják le, hatalmas törzsét a lassan őrlő szű málassza el? Ha az emberi életek kötetemények az Úr nagy verseskötetében, hatalmasabb, költőibb lett volna Tóth Károly lendületes életének a befejezése, ha az utolsó strófa sorvasztó betegség hosszú kínlódásával vagy az öregkor gyengeségével van tele?

Ahogy az életet komponáló nagy Alkotóművész kezéből kikerült, megrendítő, megrázó volt életének utolsó strófája. Aki a szellő suttogásában és az orkán zúgásában uralkodik a pianók és a fortissimók felett, aki lelkünknek, életünknek hangszerén életre hívja a legcsodálatosabb melódiákat, Tóth Károly erős, igaz és bensőséges életének az orgonáján az utolsó akkordnál megszólaltatta a legerősebb regisztereket, amelyek megrázó erővel zúgják bele a lelkünkbe, hogy: „a ti életek olyan, mint a pára, amely egy kevés ideig tetszik, azután semmivé leszen.“ (Jalk. 4. 14.)

Amikor a Végzet kezében ez az erős ember villámsújtotta tölgyként hirtelen összetört, elmulásával döbbenetes erővel, lélekbenmarkolóan hirdette az elmulás hatalmát, azt, hogy az élet valóban széjjel foszlik, mint a pára, mint a félhő, mint az árnyék, mint az álom . . .

S amidőn ezzel a megrázó végakkorddal az orgonaszó bensőséges erejével szárnyaló élete beolvad abba a „daloló multba“, amely — bármilyen paradox legyen is — az elevenen élő emberi kultúra tartalmát teszi, akkor érezzük, hogy élete nem volt befejezetlen élet, s hogy megrázó vége egy magasabb harmónia szempontjából összhangzatosan csendült élete nagy melódiájával össze.

S abból a rezonanciából, amelyet az ő életének ez a hatalmas és erős, bensőséges, igaz és mély melódiája lelkünkben — igen sokak lelkében — keltett, érezhetjük azt is, hogy még igen sokáig hallani fogjuk a hangját.

Tragikus elmulásának komor és sötét alapjáról pedig csak annál lényesebben fog tündökölni az, ami belőle megmaradt, s ami a legszebb, ami mulandó ember pályája nyomán maradhat: a daloló multból felhangzó ragyogó tiszta emlék.

(Szeged.)

vitéz Moór Gyula.

A PERJOG FILOZÓFUSA.

Dr. Tóth Károly professzorról, a jogtudósról, a törvénykezési jog tudományának művelőjéről bizonyos értelemben véve nehéz olyan iképet alkotni magunknak, mely ne hatna az ellentétek benyomásával azokra, akik őt egyéniségének más oldaláról ismerték.

Emitt, azt lehetne mondani róla, hogy a társadalmi és társasági élet eleven, lüktető erejének legélesebben megrajzolt karakterű képviselői közé tartozott; csupa mozgékony, gyakorlatias gondolkodásmód és pillanatok alatt reagáló cselekvés; könnyed szellemesség, gyorsan lángollobbanó lelkesedés és ezerfelé ágazó érdeklődésében annyi életvidámság, amennyi csak egy alapnézőpontjaiban derült életbölcsészet talajából fakadhat elő.

Tóth Károlynak, a tudósnak egyénisége többé-kevésbé mást mutat, s ezért azok, akik élete munkájának ebbe a vonatkozásába bele nem pillanthatnak: csak nagyjából mérlegelhették az ő abszolút tudományos értékeit, melyeknek tovább-

bontakozását, egyre gazdagabban gyümölcsöző érvényesülését oly váratlanul jött halála megállította.

Tóth Károlyból, a tudósból szinte teljesen hiányzott az ő külső emberi mivoltára annyira jellemző eleven agilitás. Lassan dolgozott s a *nonum praematur in annum* nála nem üres szólam volt csupán, hanem valósággal és szigorúan megtartott rendszabály. Tudós tevékenysége nem horizontális irányokban, de inkább függőlegesen, a kérdések mélységei felé haladt. Problémáinak köre ezért nem túlszéles, de kutatásainál viszont csak az igazán nagy kérdések érdekelték s törekvései mindig a végső alapok felderítését tűzték ki célul. Innen van az, hogy vizsgálódásaiból ösztönösen mellőzte mindazt, aminek jelentősége merőben gyakorlati s az, akit a mindennapi életben, a megtestesült gyakorlatiasság villámgyorsan gondolkozó és azonnal akarni és határozni is tudó típusaként ismertek: íróasztala mellett, éppen ellenkezőleg, a legelvontabb fogalmak, a legnehezebb elméletek búvárlásában lelte gyönyörűségét s a legsúlyosabb problémák mélységei előtt gyakran tétovázóvá, kételkedővé vált. A jogtudomány lényegéről, hivatásáról a tudományok egyetemét átfogó magas szempontjai voltak. És semmi sem állott távolabb tőle, mint egyik XVIII-ik századbeli elődjének Huszti Andrásnak felfogása, aki a jogtudományról azt tanította, hogy az — *habitus practicus, leges recte interpretandi, adplicandique rite ad quasvis species obvenientes*. Nem, a *legulejus-t* még jogásznak sem tekintette; a *jurisperitus* ügyeskedését a jogászhoz méltónak nem találta, a *rabula-t* pedig megvetette. A merőben pusztá *habitus practicus* pedig alig lehet több a háromnak együttes összefoglalásánál.

Tudós jellemének ezekből az alapvető vonásaiból rajzolódik meg Tóth Károly írói egyénisége úgy, hogy, a kép, amelyet a vizsgálódás tükré róla visszavet: olyannyira különböző attól a képtől, mely mint eleven hús és vér állott a társaság és a nagyvilág felületen szemlélete előtt.

Tudományos írói tevékenységét *Önkormányzat és a Váltó fogalma* c. dolgozatai vezetik be. Előbbinek megjelenési éve 1904; utóbbié 1905. Mindkettőben erős és uralkodó a dogmatikai irányzat és feltűnő a lényegében nehéz, de az íróra nézve felette jellegzetes egyéni frazeológia. Első műveit a *Magánjogi jogvédelem a kereskedelmi jogban* című és monographiának induló dolgozata általános tanókat magában foglaló I. része követi s vezet át a szerzőt élete legnagyobb és legérdekesebb alkotására *A polgári törvénykezési jog (Alapismertek)* című két kötetes nagy munkájára (1910). A két kötet anyagbeosztása már egymagában sokatmondó. Az első az önhatalommal való törvénykezés, a második az államhatalommal való törvénykezés alapjelenségeit tárgyalja a magánjogi háttér állandó szemmel tartása mellett, hiszen felfogása szerint a polgári törvénykezésben, mint egészben, benne van mindig a magánjog, mint a jelenség tárgya. Kiindulási pontja: a szubjektív magánjogok fogalma adja, s szembe állítja egymással a magánjogi alapviszonyokat a védő jogviszonyokkal. Nyomon kíséri, hogy az alapjogok és a védelmi jogok miként fordulnak át igényekké. A jogok védelmében kifejtett magatartások összesége: a törvénykezés; s e magatartásoknak alanya vagy az egyén, vagy az állam. Az egyéntől kiinduló jogvédelmi magatartások a *lex plena* és *lex minus plena* világában különülnek el. Előbbiek az enyhébb fajta önhatalmú törvényhozás és az erőszakkal érvényesülő önhatalmú törvényhozás tüneteit ölelik magukba. Ide sorozhatók az ellenjogoknak megfelelő magatartások, mint visszatartás, beszámítás stb. vala-

mint az önvégrehajtás, önvédelem és önbíráskodás. A *lex minus plena* világában a birtok és a birtokvédelem helyezkedik el. Az állami törvényhozás körébe utalódik az, amit közönségesen is a perjog, törvénykezési jog anyaga alatt érteni szokás. Itt a per terminológiai fogalma, a perhez hasonló eljárások elkülönítése, majd a per substantiális fogalma foglalkoztatják s vezetik át a per szülő okainak és alkotóelemeinek vizsgálatára. A per alkotóelemei a peralanyok, a per tartalma és a per tárgya. A peralanyoknál különösképpen a felekkel és azok jogi helyzetének a természetével foglalkozik. A tartalom tekintetében a perben foglalt szubjektív közjogok és köztartozások mibenlétét, a viszony synallagmatikus jellegét és a felek szubordinált helyzetét vizsgálja. A pertárgy boncolásánál különveszi a pertárgyat, mint absztrakt valóságot, mint perbeli magatartást és külön, mint konkrét valóságot, mint ügyletet, illetőleg jogellenes magatartást. És így tovább. A könyv az élő magyarjogra, a bírói döntvényekre, de részben a külföldi codexekre és az irodalomra is támaszkodik. Ám a pozitív rendelkezések mikéntjétől mégis független, elméleti jellegű és értékét, használhatóságát a tételes jogokban beálló változások így kevésbé érinthetik.

Ez a tételes jogok felett álló elmélkedés és az alapigazságok tőlük független megállapítása felé való törekvés: jellemzik Tóth Károly későbbi munkáit is. Így *A kereseti jog terminológiai fogalma* és *Adalék a polgári törvénykezés fogalmához* c. értekezéseit, melyek 1912, illetőleg 1913-ban láttak napvilágot, s melyek szintén arról tanúskodnak, hogy szerzőjüket igazán csak a problémák mélységei vonzották.

Mint jogtudományi író, azok közé tartozott, kik nem a maguk hivatásos mesterségének előmunkásai akarnak lenni csupán, hanem életcéljukul a gondolatok ébresztését és új csírákkal való megtermékenyítését tűzték ki. Ehhez volt nélkülözhetetlen szüksége arra a határtalan *idealizmusra*, mely egyéniségének nemes veretét, mélységes belső tartalmat adott. Amit a magyar irodalom az ő nevéhez íj hozzá, arról méltán elmondható, hogy *non multa, sed multum*.

(Szeged.)

Kolosváry Bálint.

SZEGED GYÁSZA.

A Tóth Károly temetésén elhangzott gyászbeszédekből közöljük az alábbi részleteket.

Issekutz Béla rector magnificus:

A verőfényes égbolttól váratlanul ránk szakadó szörnyű csapástól mélyen megrendülve nem találok szavakat annak a fájdalomnak ecsetelésére, mely benünket, sorsüldözöttünket eltölt.

Nem akarom méltatni Tóth Károlyt, a tudóst, az elvont perjogi elméletek éles eszű művelőjét és az ifjúságot nemes szíve teljes melegével szerető és megértő tanárt s magistert. Nem is akarok beszélni róla, mint fenkőlt, nemes gondolkozású, hazáját, egyetemét önfeláldozóan szerető emberről és a mindenkinek segítségére siető, minden sérelmet megbocsátó, mély érzésű, hűséges barátáról. Mint a Ferencz József-egyetem ezidei rektora, azokat az érdemeit kívánom váz-